

УДК 339.544.025(477):332.142.6

ББК 65.9 (4Укр) 8

Ф-91

С.М. Фролов/Frolov S.

К. е. н., доцент , докторант кафедри управління

Сумського державного університету

Формування екологічно-збалансованої економіки з урахуванням зовнішньоекономічної діяльності / на прикладі Сумської області /.
Formation of ecologically balanced economy in view of foreign trade activities, on an example of Sumy region.

Анотація. Розглянуто питання підвищення ефективності зовнішньої торгівлі. Проаналізовано окремі види митних платежів, порядок їх нарахування і сплати. Запропоновані шляхи вдосконалення порядку справляння єдиного збору у пунктах пропуску через державний кордон України з урахуванням екологічного фактору.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, мито, тарифно-нетарифне регулювання, міжнародний поділ праці, єдиний збір, екологічний контроль.

Key words: foreign trade activity, export, import, customs, tariff-no tariff control, reference, license, quoting, ecological control.

Вступ. З набуттям незалежності і становленням державності України зовнішньоекономічна діяльність стала об'єктом її державної політики, а створення відповідної інфраструктури для цієї діяльності, зокрема митної – важливим завданням уряду. З цього часу витрати на створення і оснащення кордонів митниці, законодавства щодо порядку і умов в'їзду, виїзду та транзиту через Україну громадян, вантажів, транспортних засобів складають елементи використання фінансових потоків по формуванню бюджету України, в той час як надходження від митної діяльності є структурною складовою формування цих потоків.

Проблема ефективності зовнішньоекономічної торгівлі з урахуванням екологічного фактору широко обговорювалась у наукових колах такими

відомими вченими як: О.Ф.Балацький, Б.М.Данилишин, М.І.Долішній, С.І.Дорогунцов, С.М.Козьменко, Г.Л.Кофф, Ю.М.Манцевич, В.М.Трегобчук, Н.П. Федоренко та інші. Однак, незважаючи на численні дослідження, дані питання залишаються актуальними і на сьогоднішній день.

II. Постановка завдання. Аналіз показує, що збільшення зовнішньоекономічної діяльності впливає на формування дохідної частини бюджету країни шляхом надходження платежів які контролює та здійснює державна митна служба України. Враховуючи те, що Україна посідає досить вагоме місце серед транзитерів товарів та транспортних засобів і їх обсяг постійно збільшується, необхідно, на наш погляд, розробити економічно обґрунтований підхід до стягнення певних платежів, а саме - єдиного збору, враховуючи його екологічну складову.

III. Результати. Проведений нами аналіз показує, що доходи від митної діяльності в 2007 р. склали 54 119,5 млн. грн., що створюються в рамках державного бюджету. Обсяг цих доходів з макроекономічної позиції залежить від обсягів, структури і динаміки зовнішньоторговельного обороту.(Табл.1).

Таблиця 1

Обсяги зовнішньої торгівлі України товарами за 2007 рік

	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис.дол. США	у % до 2006	тис.дол. США	у % до 2006	
Всього	49248063,6	128,4	60669923,0	134,7	-11421859,4

Аналіз структури зовнішньої торгівлі за основними товарними групами показує, що експорт товарів має переважно сировинний характер. Позитивних зрушень у товарній структурі експорту за вказаний період практично не відбулося, що за умов недостатньої конкурентоспроможності вітчизняної продукції свідчить про вразливість зовнішньоторговельної

діяльності України, її чутливість до навіть найменших несприятливих змін в торговельних режимах. Все це обумовлює необхідність покращення товарної структури експорту, збільшення в ній частки готової продукції з високим вмістом наукової новизни.

Митна діяльність є невід'ємною складовою частиною зовнішньоекономічної діяльності України.

Митне законодавство є одним з найбільш оперативних інструментів державного регулювання економіки, оскільки воно значно ширше порівняно з іншими сферами законодавства реагує на потреби та зміни економічної ситуації. Митно-правові норми виконують особливу захисну функцію в комплексі нормативних актів, що регламентують зовнішні зв'язки держави.

Доцільно зауважити, що за способом митного регулювання митні платежі можна класифікувати на тарифні та нетарифні засоби. Платежі, пов'язані з нарахуванням митного тарифу, - це єдиний вид тарифного регулювання; нарахування ж за акцизним збором, податком на додану вартість, митними зборами, в тому числі і єдиним збором, - це види нетарифного регулювання.

Митні платежі в повному обсязі адмініструються Державною митною службою України, яка щоденно зараховує надходження на рахунок Головного управління Державного казначейства, згідно із класифікацією доходів і видатків Державного бюджету України. Такий механізм сприяє постійним, стабільним надходженням до державного бюджету від зовнішньоекономічної діяльності, які рівномірно розподіляються в регіональному розрізі. Кошти повинні надходити до державного бюджету не у вигляді разових платежів з невизначеними термінами, а більш-менш рівномірно протягом бюджетного року. Це виконується завдяки тому, що зовнішньоекономічна діяльність здійснюється безперервно (без цього неможливе нормальне функціонування економіки країни).

Безперечно, на сучасному етапі доходи від зовнішньоекономічної діяльності посідають важливе місце у формуванні доходів Державного бюджету України. Дослідження темпів зростання надходжень платежів від

зовнішньої торгівлі свідчить про їх щораз більше фіскальне значення в економіці України.

Цій тенденції повністю відповідає щорічне зростання питомої ваги митних платежів в державному та зведеному бюджетах, яке можна прослідити у таблицях 2 та 3.

Таблиця 2.

Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України, млрд.грн.

Показник	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Митні платежі,	4,8	6,4	9,8	14,0	18,1	31,0	41,2	54,1

Таблиця 3.

Показники формування бюджету в розрізі митних платежів, млн. гривень

Митні платежі	2006 рік			2007 рік		
	показники розпису бюджету (МФ)	фактично виконано	% виконання	показники розпису бюджету (МФ)	фактично виконано	% виконання
ПДВ	28 346,1	31 900,5	112,5	42 246,0	41 699,5	98,7
Акциз	693,0	916,2	132,2	1 044,8	1 332,1	127,5
Ввізне мито	6 308,2	6 975,1	110,6	8 865,2	9 590,1	108,2
Вивізне мито	1 112,5	269,9	24,3	299,0	290,7	97,2
Митні збори	641,8	1 004,5	156,5	617,0	1 069,2	173,3
Єдиний збір	89,7	81,5	90,8	84,7	103,1	121,7
Інші	0,0	26,1		0,0	34,8	
Всього	37 191,2	41 173,9	110,7	53 156,7	54 119,5	101,8

При взаємодії з місцевими органами управління митні органи керуються Законом України “Про митну службу в Україні”. Разом з тим, дослідження, проведене в зоні діяльності Глухівської та Сумської митниці

(Сумська область), показує, що економічні відносини митниці і місцевих органів управління, особливо щодо формування їх фінансових потоків та пов'язаних з прикордонним статусом регіонів витрат, не є достатньо відпрацьованими і потребують удосконалення, таблиця 4.

Таблиця 4.

Надходження до Державного бюджету від митної діяльності на території Сумської обл., млн. грн.

Показник	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.
<i>Надходження до Держбюджету від митної діяльності, всього</i>	123,5	168,9	169,1	195,2	205,8
<i>у тому числі:</i>					
ПДВ	88,94	129,4	133,9	154,8	167,8
Всього мита	21,44	23,02	17,27	22,06	19,3
Митні збори	7,57	9,91	10,7	10,32	10,0
Єдиний збір	3,6	5,04	6,34	7,4	8,2
Акцизний збір	1,13	0,557	0,31	0,19	0,4
Інші надходження	0,79	1,01	0,62	0,45	0,14

У цій низці законодавчих і нормативних актів слід виділити Закон України “Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України”. Хоча надходження від цього збору до Державного бюджету не значні, але це єдиний збір, що включає екологічну складову. Він встановлюється щодо транспортних засобів вітчизняних та іноземних власників, які перетинають державний кордон України і стягується за здійснення санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного та екологічного контролю вантажів і транспортних засобів. Не зупиняючись поки що детально на суті цього збору, відмітимо, що він не компенсує погіршення стану навколишнього природного середовища прикордонних

регіонів, адже у повному обсязі перераховується до Державного бюджету України.

Замість скасованої постанови Кабінету Міністрів України № 1034 від 15.6.1999 р. «Про впорядкування справляння зборів у пунктах пропуску через державний кордон » вступила в дію постанова Кабінету Міністрів України № 1569 від 24.10.2002 р. «Про затвердження порядку справляння єдиного збору у пунктах пропуску через державний кордон». Цією постановою визначено, що на виконання робіт, пов'язаних з наданням послуг під час здійснення екологічного контролю, стягуються фіксовані ставки зборів, які регламентуються Законом України «Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України». Єдиний збір було встановлено з метою впорядкування справляння зборів у пунктах пропуску через державний кордон. Він об'єднав збори за здійснення санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного контролю вантажів і транспортних засобів та за проїзд автомобільними дорогами України транспортних засобів іноземних та вітчизняних власників. З одного боку, це спростило процедуру митного оформлення вантажів та транспортних засобів, але з іншого, унеможливило виділення екологічної складової у цьому зборі.

Заслужовує уваги і той факт, що єдиний збір стягується в залежності від виду, місткості або загальної маси транспортних засобів, а збір за здійснення екологічного контролю у пунктах пропуску через державний кордон враховував не тільки ці, але й екологічні параметри вантажів та передбачав різні ставки для різних видів товарів і предметів. Ставки збору за здійснення екологічного контролю у пунктах пропуску через державний кордон встановлювалися в залежності від видів транспортних засобів, обсягів перевезення промислової сировини, хімічних сполук, токсичних хімічних та інших небезпечних речовин. Такий підхід, на наш погляд, є більш раціональним, оскільки компенсує ризик забруднення навколишнього природного середовища екологічно небезпечними речовинами, а єдиний збір згідно законодавства України не може перевищувати вартість витрат,

пов'язаних із здійсненням митного (при транзиті), санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного та екологічного контролю вантажів і транспортних засобів, витрат, пов'язаних з відновленням автомобільних доріг.

Крім цього, недоліком єдиного збору, на нашу думку, є й те, що він на відміну від збору за здійснення екологічного контролю у пунктах пропуску через державний кордон не справляється щодо переміщення товарів водним, повітряним, трубопровідним транспортом та лініями електропередач, хоча ці види транспорту також є джерелами забруднення навколишнього природного середовища, а обсяги їх досить суттєві і постійно збільшуються, таблиця 5.

Таблиця 5.

Транзитні перевезення вантажів через митну територію України, тис. тонн

	Перевезено транзитних вантажів за 2007р.	У % 2006р.
Всіма видами транспорту	386956,56	173,6
у тому числі		
залізничним	99882,37	133,1
автомобільним	4494,61	278,5
морським	2693,97	107,1
річковим	37,43	202,3
авіаційним	1,28	108,8
трубопровідним	279802,36	194,7
інше	44,54	169,2

Координацію діяльності державних контролюючих органів із справляння єдиного збору покладено на Державну митну службу України, яка і адмініструє збір до загального фонду державного бюджету, що призводить до розпорошення коштів від цього збору і зменшує функціональну ефективність його справляння.

IV. Висновки. Таким чином, підводячи підсумок, можна зазначити:

- надходження від митної діяльності, як складової фінансових потоків державного бюджету, за чинним законодавством не підлягають розподілу між різними рівнями управління;
- ці надходження формуються на території прикордонних регіонів в результаті митної діяльності, для забезпечення якої регіони витрачають власні кошти, але не отримують компенсації цих витрат;
- з метою компенсації додаткових витрат місцевого управління, пов'язаних з набуттям регіоном прикордонного статусу, доцільно зараховувати визначений відсоток окремих платежів до місцевого бюджету. При цьому одночасно зменшити на відповідну суму обсяги дотацій, що передбачаються для місцевого управління;
- необхідно удосконалити тарифно-цінову та податкову політику, особливо в частині транзитних перевезень.

Література:

1. Закон України “Про митний тариф України” від 05.04.2001 р. № 2371-III.
2. Закон України «Про єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України» від 04.07.1999 р., № 1212-XIV.
3. Дослідження торговельної політики України / Документ Світового банку. Управління зменшення бідності та економічного менеджменту регіон Європи та Середньої Азії. - К., 2004. – 174 с.
4. Мороз О.О. Новий курс України: Засади внутрішньої і зовнішньої політики України; Про проект закону України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України” – К., 1999. – с. 32.
5. Гребельник О.П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи: Монографія. – К.: Київ. націон. торгово - економ. університет, 2001. – 488 с.
6. Фомишин С.В. Международные экономические отношения.- Ростов на Дону: Феникс, 2006.-608 с.
7. За редакцією Козака Ю.Г., Логвинової Н.С., Ржепішевського К.І. Основи міжнародної торгівлі: Навчальний посібник; 2-е вид., перероб. та доповнене. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005.- 656 с.
8. www.ukrstat.gov.ua
9. www.customs.gov.ua

Summary

Key words: foreign trade activity, export, import, customs, tariff-no tariff control, reference, license, quoting, ecological control.